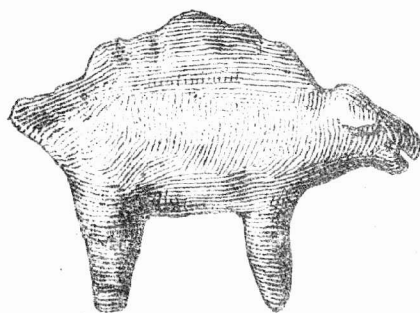

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
pobočka v Brně

*přehled
výzkumů
1959*

BRNO 1960

PD 1520/1959 (1960.)

23243/60

P ř e h l e d v ý z k u m ů 1959

Vydává: Archeologický ústav ČSAV, pobočka v Brně,
Stalinovy sady 19/23.

Odpovědný redaktor: dr. Josef Poulík.

Výkonný redaktor: dr. Jiří Říhovský.

Redaktor: dr. Anna Medunová.

Překlady: prom. hist. R. Tichý a E. Tichá.

Kresby: Jaroslav Jaša.

Na titulní stránce: Hliněná figurka z pohanského obětiště
v Mikulčicích.

Vydáno jako rukopis - 300 kusů - neprodejné.

Výzkum na laténském sídlišti v Jiříkovicích u Brna.

K. Ludikovský

Naleziště se nachází na povlovných severovýchodních svazích "Širokých polí" pod známým návrším Žurán a je vroubeno korytem potoka Roketnice. Celý areál je znám bohatstvím archeologických nálezů kultury unětické, zvoncovitých pohárů 1), z období laténského 2), římského 3), stěhování národů 4), mladší doby hradištní a j. Letošní výzkum byl zahájen na podkladě zjištění terenním průzkumem v min. roce, provedeném po hluboké orbě, kterým byly zachyceny některé laténské sídelní objekty. Půdní profil sestává z vrstvy hnědo- až černozemní ornice, jejíž podklad tvoří sprašová návěj.

Prvá keltská chata měla ne zcela pravidelný půdorys se zaoblenými rohy a s širokou přilehlou vstupní částí více méně obdélného tvaru, zvýšenou o polovinu zahloubení nad hladinu dna. Podélná osa probíhala s nepatrnou odchylkou ve směru východozápadním (azimut 88°). Obytná část měřila 5,1 x 3,7 m, vstupní zahloubená část 0,9 x 3,4 m; Dno, udusané ve spraši, nacházelo se 1 m pod úrovní dnešního terénu. Vlastní vstupní část sestávala z lavicovitého útvaru, jehož východní část, směřující přibližně na střed podélné jižní strany lze považovati za vchod. Za kúlové jamky možno považovati jamku v jihozápadním nároží a snad 2 jamky při východní stěně; všechny byly značně mělké a sloužily spíše k podepření nežli k zakotvení patrně pultové střechy. Uprostřed objektu nacházela se kotlovitá jáma o $\varnothing$ 0,8 a hl. 0,6 m, při západní (kratší) stěně ohniště a plochý kámen ve tvaru pětiúhelníku, slouživší zřejmě za pracovní stůl. Mělké jámy vně i uvnitř stavby lze považovat za funkčně ne zcela jasné. V nevelké vzdálenosti severně od chaty byla odkryta zásobnicová jáma o $\varnothing$ hrdla 1,6 m a max. $\varnothing$ 2,4 m, hl. 2 m, vyplněná tmavou, blátivou vrstvou s ojedinělými laténskými střepy v horní a halštatskými v nižších částech jámy.

Druhá keltská chata měla silně zaoblený tvar čtyřúhelného půdorysu; podélná osa probíhala přibližně ve směru V-Z. (azimut 98°). Rozměry 1 m pod úroveň terénu do spraše vyhloubené jámy byly 4,4 x 4 m. Vstupní část nebyla připojena z vnější strany, projevila se však vanovitým snížením při jižní stěně uvnitř chaty, obdobně jako oválná, mělká, nepravidelná jamka ve východní části chaty. Asi ve středu západní části chaty nacházelo se do červena vypálené ohniště. Sloužilo nepochybně k zvýšení vyhřívání chaty, neboť krb, připojený k západní kratší stěně patrně svou tepelnou kapacitou nedostačoval a nelze vyloučit jeho jinou funkci. Jeho dno bylo vyloženo drobnými kameny a přehlazeno vrstvou žlutky. Klenba, v době výzkumu již částečně propadlá, byla vyhloubena přímo ve sprašovém masivu a její vrchol patrně vy-modelován. Otvor pro vytápění vyústoval do sousední kotlovité jámy o $\varnothing$ 1,55 a hloubce 2,1 m. Mělká, patrně kúlová jamka při východní stěně neposkytuje dostatečné podklady pro rekonstrukci zastřešení.

Třetí keltská polozemnice blížila se svým půdorysným řešením chatě č. 1. Podélná osa - ne zcela pravidelného zahlobnutí o rozměrech 4,35 x 3,35 m - probíhala téměř směrem V-Z (azimut 84°). Vchodová část polokruhovitěho obrysu o $D = 1$ m připínala se k jižní podélné stěně. Středová jamka měla nepravidelný oválný obrys a max. hloubku 0,3 m. Dno v hloubce 0,8 m pod povrchem pokrývala síť 21 drobných kúlových jamek s maximální koncentrací ve východní polovině chaty. Jediná kúlová jáma o $\varnothing$ 0,24 m byla zahlobnena do žlábků, probíhajících podél záp. stěny stavby.

Čtvrtá keltská stavba měla zcela odlišný charakter od předchozích. Celkový obrys byl nepravidelný, více méně oválného až kruhového tvaru. Severozápadní část sestávala z pečlivě vyhloubené vanovité části o délce 4,5 m a šíři 1,5 m a dokonale rovným dnem v hloubce 1,05 m pod povrchem. K ní se připínaly v JV nároží dvě oválné prohlubně. Druhá část objektu sestávala v podstatě ze 3 velkých a více menších jam, vytvářejících téměř polokruhovitý komplex připínající se k JZ podélné části vany. Některé z jam jsou podhloubeny do obvodové stěny, jiné mají lavičky atd. V celku lze soudit, že se jedná o objekt sloužící výrobnímu procesu s větším počtem zúčastněných osob.

Z dalších jam odkrytých na sídlišti lze se zmínit o kuželovité laténské zásobnici o $\varnothing$ 2,9 m a hl. 2 m, která narušila mísovitou jamku o $\varnothing$ 1,5 m. Ve vzdálenosti 1,6 m severně od kelt. zásobnice nacházela se kotlovitá jáma z období římského o $\varnothing$ 1,35 m a hl. 1,8 m a 12 m severně od ní velká keramická pec z téhož období.

Hrnčířská pec sestávala ze 3 částí: pracovního prostoru před pecí, topeniště s topným kanálem a vlastního vypalovacího prostoru. Pracovní prostor měl zhruba kruhovitý obrys o $\varnothing$ 2,1 m, po jehož obou stranách se nacházely u dna 0,95 m dlouhé žlaby, sloužící patrně jako opěrné body konstrukční (zastřešení a p.). Pracovní prostor, jehož středová hloubka obnášela 1,5 m, přecházel v topnou komoru a dále v topný kanál. V nejužším místě, na rozhraní topného prostoru a počátku kanálu, měl zaoblený lichoběžníkovitý tvar o světlosti 0,7 x 0,75 m. Rovnou basí vyústil až do dna vypalovací komory, dochované do výše 2 m nad jeho úroveň. Ode dna o $\varnothing$ 1 m rozšiřovala se na $\varnothing$ 1,5 m, její vrchol lze předpokládat ve výši $\pm$ 2,5 m. Dělicí rošt byl sesut na dno pece; původně byl vypracován ze spráše na pomocné kostře z výpletu proutí a štípaných dřev ve výši 1 m nade dnem (podle rozdílnosti vypálení stěn). Výplň jámy nad ssutí roštu tvořily popelovité hlíny, v horní části promísené černozemí a krami spráše z rozpadlé části klenby.

Z nálezů keltských objektů lze uvést především drátěné spony železné i bronzové spojené konstrukce, analogické tvarům ponětovického pohřebiště 5). Keramika není dosud rekonstruována, z charakteristických zlomků lze uvést zlomky kolkované keramiky zdobené otisky soustředných kruhů 6), řetízky horizont. SSS a p., zlomky šrafované tuhové keramiky, esovitě tvárněné misky, zlomky nádob z okruhu t.zv. "jemného zboží", zlomky v ruce robených a v pásech vertikálně šrafovaných soudečkovitých tvarů 7) atd. které

dovolují vřadit toto sídliště do 3-2 st.před.n.l.Hrnčířská pec z období římského se tvarově i chronologicky odlišovala od známých pecí,odkrytých J.Poulíkem 8): z kovových předmětů zde nalezených jsou to ovčácké nůžky, z keramiky zlomky hrubých nádob zdobených obloučky hřeben.rýh, nehtovanými vrypy, strmou dvojnásobnou vlnicí, šikmo přesekávanými okraji atd., na jejichž podkladě lze uvedené zařízení datovat do průběhu 2. až 3.st.n.l.9). Upřesnění a vyhodnocení těchto závěrů bude možno uskutečnit až po laboratorním zpracování keramického materiálu.

P o z n á m k y :

- 1) J.Skutil, Zs.MLM I,1941,175
- 2) známé před zcelením katastrů z trati "Široká pole",katastr Slapanice u Brna, viz Skutil, Zs.MLM I,1941,175,J.Filip, Keltové ve střední Evropě 409, tb. 72:16.
- 3) J.Poulík, Jižní Morava, země dávných Slovanů,24-26,obr.9 a,b.
- 4) J.Poulík, l.c.42 a d., AR I, 10 a d.
- 5) J.Skutil, ČMMZ 30,1937,49 a d.,J.Filip,Keltové 188.
- 6) která však nevylučuje nižší datování,viz J.Filip,Keltové 188
- 7) analogické tvarům, které získal J.Poulík ve Tvarožné.
- 8) J.Poulík,obr.9a,b; E.Šimek,Velká Germanie IV, 295, obr. 104.
- 9) J.Filip, Pravěké Československo 304.

- - - - -

Grabung einer latenezeitlichen Siedlung in Jiříkovice bei Brno. Der Fundort befindet sich auf den sanft abfallenden Hängen der Flur "Široká pole" unter der Anhöhe Žuráň und ist von dem Bache Roketnice umflossen. Das Bodenprofil ist aus braunen bis schwarzerdigen Schichten Ackerbodens zusammengesetzt, dessen Unterlage eine Lössdüne bildet.

Die erste keltische Hütte besass einen ziemlich regelmässigen rechteckigen Grundriss mit abgerundeten Ecken, in einem Ausmasse von 5,1 x 3,7 m und ihre Längsorientierung verlief in O-W Richtung. Der im Löss gestampfte Boden war 1 m tief. Der beinahe rechteckige Eingang schloss sich an die südliche Längswand an und war um die Hälfte der Vertiefung ober dem Bodenniveau erhöht.Sehr seichte, möglicherweise Pfostengrübchen in der südwestlichen Ecke und bei der Ostwand (2) dienten wahrscheinlich zur Stützung des Pultdaches. Inmitten des Objektes befand sich eine kesselartige Grube im Durchmesser von 0,8 m, bei der kürzeren Westwand eine Feuerstätte und ein flacher, bearbeiteter Stein, der scheinbar als Arbeitstisch diente.

Die zweite keltische Hütte wies einen stark abgerundeten rechteckigen Grundriss im Ausmasse von 4,4 x 4 m auf und war ungefähr in O-W Richtung orientiert. Der Eingang äusserte sich in einer wannenartigen Vertiefung bei der Südwand im Inneren der Hütte, ähnlich wie eine ovale, seichte, unregelmässige kleine Grube im östlichen Teile der Hütte. Im westlichen Teile der Hütte, ungefähr in der Mitte des Bodens, der 1 m unter der Oberfläche eingetieft war, befand sich eine Feuerstelle. Der Herd, verbunden mit der kürzeren Westwand, war direkt in das Lössmassiv eingetieft und sein oberer Teil wurde wahrscheinlich modelliert.Der Boden war mit kleinen Steinchen ausgelegt und mit gelbem Lehm geglättet. Die Feuerungsöffnung mündete in eine kesselartige Grube mit einem Durchmesser von 1,55 m.

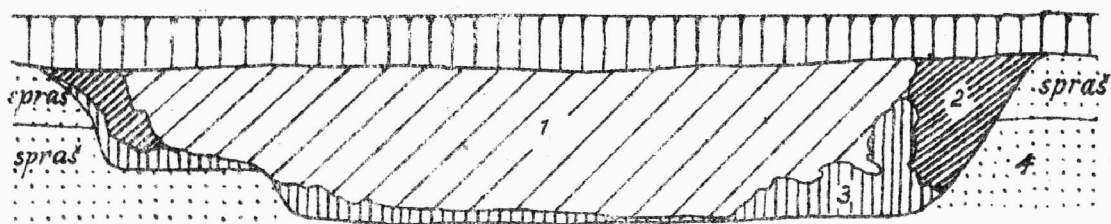
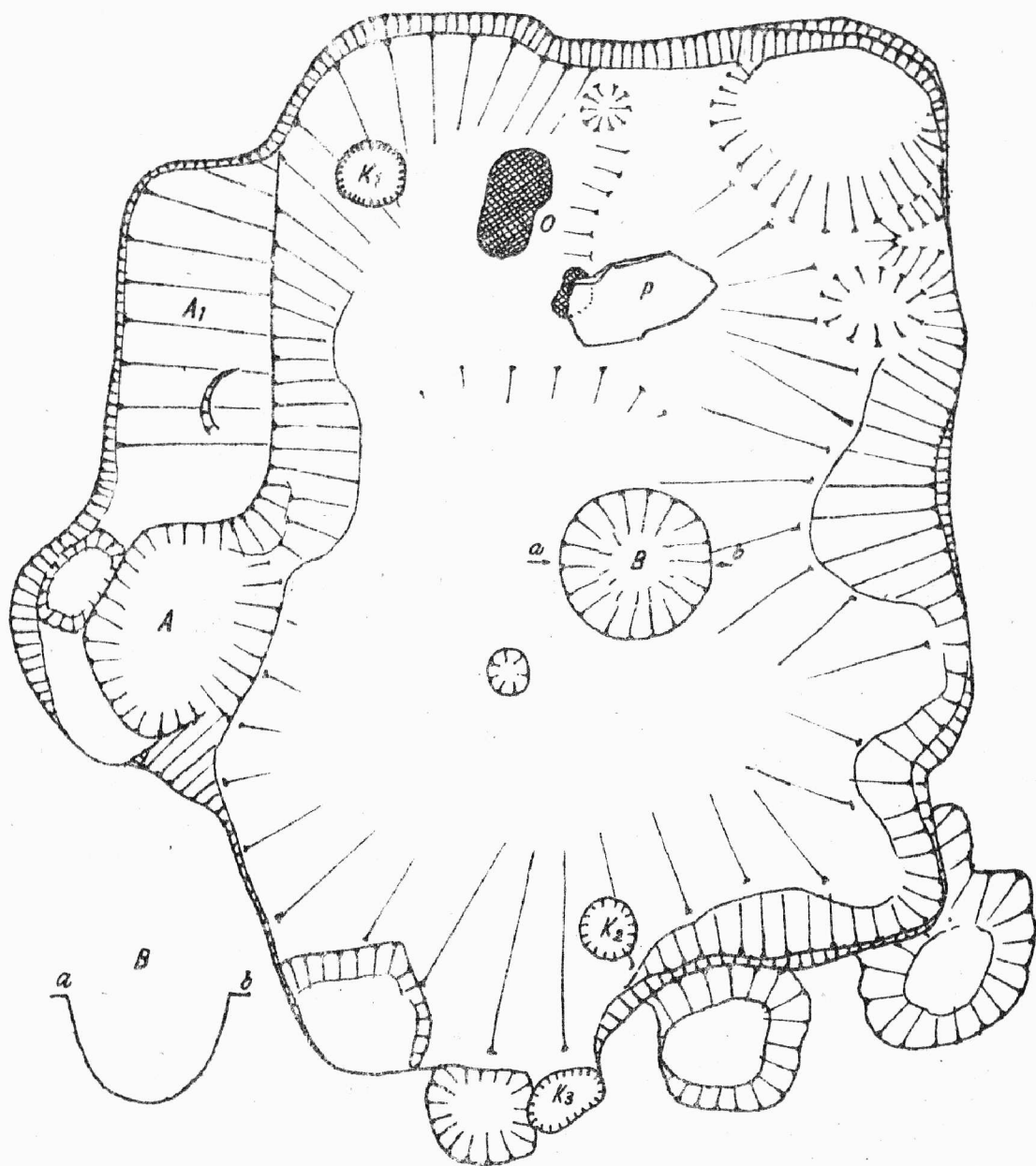
Die dritte keltische Hütte hatte annähernd denselben Grundriss wie die Hütte Nr. 1. Die Längsachse verlief in O-W Richtung; ihre Ausmasse sind 4,35 x 3,35 m. Der halbkreisförmige Eingang war mit der Südwand verbunden und hatte einen Durchmesser von 1 m. Die kleine Grube im Hüttenzentrum wies einen unregelmässigen Grundriss auf und war 0,3 m unter dem Bodenniveau, das sich in einer Tiefe von 0,8 m befand. Die Fläche des Bodens bedeckte ein Netz von 21 kleineren Pfostengruben; bloss eine Pfostengrube befand sich in einem Gräbchen, das längs der Westwand des Baues verlief.

Der vierte keltische Bau hatte einen sehr unregelmässigen Grundriss, bestehend aus einem sorgfältig geglätteten wannenartigen Teil im Ausmasse von 4,5 m x 1,5 m und einer Tiefe von 1,05 m unter der Oberfläche. Rund um diesen konzentrierte sich ein Grubenkomplex, hauptsächlich bei der südwestlichen Längswand. Man kann annehmen, dass es sich um ein Objekt handelt, das zu Erzeugungsprozessen diente.

Von den weiteren Gruben, die auf der Siedlung abgedeckt wurden, wäre eine grössere laténezeitliche kegelförmige Vorratsgrube erwähnenswert, die einen Durchmesser von 2,9 m hatte und eine kleinere kesselartige Grube aus der Kaiserzeit; 12 m nördlich derselben befand sich ein ausgedehnter grosser Töpferherd aus dem gleichen Zeitabschnitt.

Dieser war aus drei Teilen zusammengestellt: der Arbeitsraum vor dem Herd, die Feuerung mit dem Heizungskanal und der eigentliche Ausbrennungsraum. Der Arbeitsplatz hatte einen ungefähr kreisförmigen Grundriss von einem Durchmesser 2,1 m, an dessen beiden Seiten befanden sich beim Boden längliche, 0,95 m lange Rinnen, die scheinbar als Stützpunkte der Konstruktion dienten. Der Arbeitsraum übergang in die Heizungskammer und den Heizungskanal, welcher in den Boden der Ausbrennungskammer mündete. Diese hatte einen flachen Boden ($\varnothing$ 1 m), der sich aufwärts in eine Breite von 1,5 m erweiterte und mit einer aus Lehm modellierten Wölbung endete, deren Reste in der aschigen Aufschüttung gefunden wurden. Der Boden dieses ganzen Systems verlief in einer Tiefe von 1,5 m unter dem heutigen Oberflächenniveau. Der Tragrost (teilende) in der Ausbrennungskammer war ursprünglich auf einem Hilfsgerüst aus gespaltenem Holze und aus Rutengeflecht in einer Höhe von 1 m über dem Boden errichtet.

Von den Funden aus den keltischen Objekten kann man vor allem eiserne Drahtfibeln sowie bronzene, verbundener Konstruktion anführen. Unter den charakteristischen Keramikbruchstücken befanden sich ebenfalls Scherben der sog. Stempelkeramik, verziert mit Abdrücken konzentrischer Kreise, mit Kettchen horizontaler SSS, Bruchstücke schraffierter Graphitkeramik, S-förmig gebildete Schüsseln, Gefässscherben aus dem Bereiche der sog. "feinen Ware", Bruchstücke handgemachter und in Streifen schraffierter fässchenartiger Formen usw., die es gestatten, diese Siedlung in das 3.- 2. Jahrh. v. u. Ztr. einzureihen. Der Töpferofen beinhaltet eiserne Schäferscheren, von der Keramik wären Bruchstücke grober Gefässe anzuführen, die mit Kammstrichbögen, Nageleindrücken, steiler Doppelwellenlinie, schräg gerillten Rändern usw. verziert sind, auf deren Basis man die angeführte Einrichtung in der Verlauf des 2.- 3. Jahrh. u. Ztr. datieren kann. Eine Präzisierung dieser Schlüsse wird erst nach Verarbeitung des keramischen Materials im Laboratorium möglich sein.

1- světlešedá vrstva 2- hnědá hlinitá s popelem
3- spráš promísená popelem 4- spráš prim.

1:40

Jiřčkovice. Plán keltské chaty-polozemnice - č.1.